

Uuden testamentin historiallisessa tutkimuksessa käytetään apuna välineitä, joiden avulla uskotaan päästävän tekstin historiallisuudesta selville. Välineet ovat tutkijoiden luomia menetelmiä, metodeja, jotka ovat rinnastettavissa rakentajan metrimittaan tai leipurin desimittaan. Metodin avulla ”mitataan” ja arvioidaan tekstiä eli toisin sanoen katsotaan, miten teksti vastaa metodin esittämiin kysymyksiin. metodi ei siten itsessään lisää tekstistä saatavaa tietoa. Tulos on pikemminkin väite metodin sisältämien hypoteesien ja käsiteltävän tekstin välisestä suhteesta.

Historian tapahtumien yksityiskohtia on sinänsä melko yksinkertaista arvioida. Sitä paljon monimutkaisempi on kysymys syy-yhteyksistä erilaisten tapahtumien takana. Kuitenkin juuri tapahtumien syyt ja dynamiikka kiinnostavat historian tutkijaa eniten. Niiden selvittelijä on usein lähes kokonaan erossa dokumentoidusta historiasta – dokumenttien puuttien takia. Siksi päättely joudutaan tekemään oletusten ja kuviteltujen tapahtumien avulla. Näitä oletuksia tutkija muodostaa luonnollisesti Uuden testamentin tekstien avulla. Silloin ratkaisevaan asemaan nousee kysymys tekstien käsittelemisestä.

Evankeliumikertomusten tarkastelussa tarvitaan monenlaisia välineitä. Eksegetiikan metodit pyrkivät selvittämään erityisesti kirjoittajan käyttämiä lähteitä, eri evankeliumikertomusten kulkua seurakuntien perinteessä sekä kertomusten tai traditioaineksen lopullista kokoonpanoa.

Tutkijan yritykset selittää tekstin oletettua taustaa perustuvat viime kädessä kuitenkin mielikuvitukseen ja oletuksiin. Syy siihen on yksinkertainen: tutkijalla

ei ole mitään Raamatun ulkopuolista lähdettä, johon hän voisi verrata kertomusta. Meillä ei ole ”suoraa tietoa” historiasta. Aina, kun tutkija selittää kertomuksen syntyä tai muotoilee Raamatusta poikkeavan kuvan Jeesuksesta, hän joutuu turvautumaan mielikuvitukseensa. Tutkijan täytyy tekstien äärellä kuvitella mahdollisia historian kehityskulkuja, suhteita ja perinteen välittämisen motiiveja. Niiden avulla hän rakentaa tekstistä mallin, joka selittää syntytilannetta, kertomuksen kehittymistä tai Jeesuksen persoonaa.

Moderni tiede pitää historian tutkimusta palapelinä, jossa osaset eivät aina tahdo sopia yhteen. Tutkijan selitys on yksi yritys rakentaa osista johdonmukainen palapeli. Toisinaan se onnistuu paremmin, toisinaan huonommin. Välillä peli täytyy hajottaa ja aloittaa uudelleen alusta. Historiallisen selittämisen ongelma on siinä, että selitysmallia on melko vaikea todistaa pitävästi. Perusteluina käytetään yleensä vain omia ratkaisuja. Siksi toisen tutkijan tulos on usein aivan toisenlainen. Tämä on totta myös Raamatun tutkimuksessa. Liekö missään tieteessä niin paljon erilaisia ja keskenään kilpailevia selityksiä kuin siinä.

Tavallinen Raamatun lukija voi kuitenkin huolelta lukea samoja tekstejä ja luottaa siihen, että ne ovat luotettavia. Historian selitykset tieteessä pyrkivät tekstien toiselle puolelle, ja usein laihoin tuloksin. Raamatun lukija pyrkii kuitenkin itse tekstien äärelle, ja löytää niistä ihmiseksi tulleen Jumalan Pojan.

Timo Eskola